

BIBLIOTEKA
SHTETIT

814-32

7 76



Tregime
të zgjedhura

Nasho
Jorgaqi

8JH-32
7 76

NASHO V. JORGAQI

SHKËRIMET E NASHO V. JORGAQI

TREGIME TË ZGJEDHURA



SHTËPIA BOTUESE «NAIM FRASHËRI»

FYTYRA E HEROIZMIT

Kishim disa orë që udhëtonim dhe Gazi ynë ngjitej vazhdimisht në të përpjeta, duke lënë prapa male e hone, aq sa mua, që udhëtoja për herë të parë në këto anë. më dukej se, ashtu si e kishim nisur, do të sosnim në Hënë. Kjo ndjenjë më mbetej e gjallë, bile edhe kur qëllonte të zbritnim nga makina. Në lartësinë e atyre maleve, yjet më ngjanin fare afër dhe nata kishte një ngjyrë të çuditshme. Ishte një natë prilli pa hënë. Flladi i lehtë që hynte nga dritarja, mbushte herë pas here makinën me kundërmimin e pyjeve. Ne ishim aq të topitur nga rruga e gjatë, sa ajo erë e këndshme na e lehtësonte dhe na bënte të merrnim frymë thellë. Megjithatë, tek vështronim jashtë, shpesh ngatërronim yjet që regëtinin nëpër qiell, me dritëzat e fushave e luginave që shtriheshin nën këmbët tona.

— E fundit, doktor, — tha Xheloja, duke ndërruar marshet.

Gazi ngjiti të përpjetën e fundit, mori djathtas dhe hyri në një rrugë pa rrugë duke dredhuar në të dyja anët. Kur u futëm në pyll, makina e uli shpejtësinë dhe atëherë unë fillova të shikoja jashtë me vëmendje.

Në errësirën e dendur të pyllit dritat e makinës u bënë edhe më të forta. Dukej sikur aty nata ishte e dyfishtë. Unë ndiqja lëvizjet e makinës dhe vështroja drurët e pyllit që vinin drejt nesh si një valle pa mbarim.

Kishim hyrë thellë në pyll, kur qëndruam në një korië të vetmuar dhe aty zbritëm që të tre. Unë e Faredini hodhëm plaçkat në krah dhe pritëm Xhelon sa mbylli makinën e na udhëhoqi përmes drurëve me një elektrik dore. Ne zumë të ecim pas tij, nëpër disa shtigje të ngushta që, si duket, i njihte vetëm ai. Më ka mbetur akoma në mendje ajo qetësi e thellë që ndillte përçark nesh një atmosferë fshehtësie e të papriturash. Hapat tanë jehonin me një kumbim të rëndë, kurse nga thellësia e pyllit dëgjoheshin disa zhurma të pakuptuara.

Në të dalë të pyllit, ne qëndruam në një shesh të mbuluar me bar të thatë. Aty pushuam disa minuta më këmbë dhe, pa folur, vazhduam rrugën për më tej. Xheloja shoi elektrikun e dorës dhe këtë e bëri, me sa kuptova, jo vetëm se tani kishim dritën e yjeve, por dhe për t'u maskuar. Rruga këndeje kalonte prapë në të përpjeta. Në mbarim të pyllit, ngriheshin disa shkëmbinj të paformë. Ne përpiqeshim t'i shkonim pas Xhelos, po shtigjet në të përpjeta ishin të vështira. Ai, si sorkadhe, hipte e zbriste nga një shkëmb në tjetrin, aq sa unë e Faredini mezi e ndiqnim. Bile, vende-vende filluam të ngjiteshim këmbadorës duke pasur kujdes orë e çast sendet që kishim me vete.

Kur dolëm në krye të shkëmbit të dytë, (se ishin tre shkëmbinj njëri mbi tjetrin, sikur të kishin hipur kaluar), aty na priste Xheloja.

Faredini u mbush me frymë dhe tha me zë të ulët:
— Thirri!

Unë vështrova Xhelon. Ai vuri të dyja duart në buzë dhe, papritur, vendi jehoi nga disa klithma të thekshme. Në fillim nuk e dallova, por, kur ai e përsëriti disa herë, m'u kujtua zëri i gjelit të egër. Vendi aty vinte gjysmë i mbyllur dhe jehona dukej sikur vërtitej mbi kokat tona. Pas kësaj sundoi një heshtje e rëndë. Ne qëndronim me sy të ngulur andej nga errësira ishte më e dendur. Nuk kaloi shumë dhe nga lart erdhi një fishkëllimë e zgjatur që s'di të them se çfarë zëri imitonte. Xheloja klithi prapë në mënyrën e tij, po kësaj radhe vetëm një herë.

U bë një heshtje e shkurtër dhe në këtë kohë dy shokët e mi u morën vesh vetëm me një të tundur të kokës. Unë shikoja shkëmbin që ngrihej pranë nesh dhe nuk e merrja dot me mend se nga do të ngjiteshim, kur vura re hijen e Xhelos që lëvizte me zigzage në givsmën e tij. Për një çast ai më humbi nga sytë. Faredini dukej shumë i qetë dhe, si një komandant në luftë, ndiqte me vëmendje të gjitha veprimet e Xhelos. Vetëm kur hija e tij u zhduk nga sytë tanë dhe pas kësaj zbritën nga lart ca zëra të mbytur, atëherë Faredini më dha shenjë ta ndiqja pas.

Tani çdo gjë po më dukej si një ëndërr. Ngjitesha këmbadorës dhe, padashur, vështroja honin e errët që hapej poshtë nesh dhe pyllin që nxinte tej në horizontin e natës. Mendja ime, e pamësuar me këto gjëra, mezi e rrokte atë çka ndodhte rreth e qark. Më bëhëj se në këta shkrepë të braktisur, në mes të kësaj shkretëtire të errët, ishte e vështirë e, ndoshta e pamundur të rronte njeri i gjallë. Po unë nuk pata kohë të arsyetoja më gjatë, mbasi atë çast kishim arritur në vend. Në gjirin e shkëmbit të lartë, fshehur pas disa drurëve të vetmuar, hapej goja e një shpelle. Këtë mezi e dallova nëpër errësirë dhe e vërtetova vetëm kur e dëgjova Faredinin të më thoshte:

— Futu, doktor, po kujdes, ulë kokën!

Unë përkula trupin dhe hyra në shpellë, pa ditur ku të shkelja. Pastaj ndjeva dorën e Xhelos që më kapi dhe eca më tutje nëpër errësirën e thellë. Po kjo nuk zgjati shumë sepse, pasi hyri dhe Faredini, Xheloja ndezi dritën e cila ndriçoi një pjesë të shpellës. Shpella ishte e ngushtë në krye e pastaj vinte e zgjerohej në thellësi. Në fillim nuk më zuri syri asnjë të huaj veç shokëve me të cilët kisha ardhur, por, kur Xheloja lëvizi dritën, m'u duk sikur papritur doli nga thellësia e shkëmbit një njeri që hijet i jepnin përmasa të çuditshme. Bile, para se të shikoja atë, më buçiti papritur në vesh një zë i fortë:

— Mirë se erdhët, burra!

Ne u hodhëm menjëherë në krahët e njëri-tjetrit dhe mbaj mend që duart e tij më shtrënguan fort, sikur të më kishte mbërthyer një darë e hekurt. Zëri i tij i fuqishëm plot gjëmim, në çastin e parë m'u duk sikur nuk i takonte atij njeriu të gjatë, me trup të thatë, fytyrëhajtëm e me buzë të holla. Vetëm sytë e mëdhenj e të thellë, që shkrepëtinin paprerë, i shkonin zërit të tij burrëror.

Pastaj ne u ulëm mbi ca gurë të lagur dhe ai na dha prapë dorën, thujase i kishim shkuar në shtëpi. Gjithë fytyra i vetëtimte nga gazi, ndërsa gjoksi i ulej e i ngrihej paprerë. Ai nuk dinte si t'i gëzohej qenies sonë. Matej të fliste e s'fliste dot.

— Ju mundova, shokë, — tha më në fund.

— Ç'të munduar, a derëbardhë! — ia priti menjëherë Xheloja, që atë kohë po zbërthente çantën. — Ti na thuaj, sa ditë ke pa ngrënë?

Ai nuk foli, po vështroi nga ne të tjerët.

— Mirë e ka Xheloja, — tha Faredini. — Vërtet, sa ditë t'u bënë pa ngrënë, Martin?

— Lëre, mos pyet, — tha Martini dhe murmuriti diçka nëpër dhembë, që ne nuk e morëm vesh.

Pastaj Xheloja i vuri përpara çantën e hapur me ushqime. Ai zgjati dorën, mori një copë të madhe bukë dhe filloi të hante me nxitim. Kishte pothuaj një javë pa ngrënë dhe kjo kishte ndodhur jo nga pakujdesia jonë, po ngaqë vendi i fshehtë ku i linim ushqimet, ishte kontrolluar ato ditë, herë nga bandat, herë nga forcat tona të ndjekjes. Këtë ai nuk na e tha drejtpërdrejt, po e morëm vesh në bisedë e sipër.

Ne u munduam të mos e vinim re tek hante dhe, ndërsa unë fillova të hapja çantën time sanitare, Faredini, me vetulla të mbledhura dhe me vështrim të përqëndruar, zuri t'i komunikonte direktivat e reja të qendrës.

Para disa ditësh, më pati thirrur në zyrë Faredini.

— Ti e di, doktor, — tha ai me një seriozitet që ia diktonte detyra, — se lufta jonë vazhdon. Bile, nga ndonjë pikëpamje, është bërë ndofta më e vështirë. Bandat e kriminelëve sillen akoma nëpër male. Po i bien popullit më qafë. Detyra jonë është që t'i asgjësojmë sa më parë dhe për këtë nuk mjafton që të ndeshemi ballë për ballë, por edhe t'i shkatërrojmë nga brenda. Kjo është arsyeja që një shoku ynë, i ngarkuar të hyjë në bandat e tyre, ka disa kohë që ka dalë në mal, po deri sot kriminelët nuk i kanë zënë besë. Ai është i detyruar të endet maleve fill i vetëm, i ndjekur herë nga bandat, herë nga forcat tona. Kuptohet që, sa më shumë kohë kalon, aq më tepër rrezikohet jeta e tij dhe, si pasojë, dhe plani ynë për asgjësimin e kriminelëve. Tani kemi vendosur të bëjmë provën e fundit: t'i hapim shokut tonë një plagë fiktive në trup. Kjo është dhe arsyeja që të thirra. Ne e kuptojmë fare mirë se ç'do të thotë kjo për një mjek. E kuptojmë sa delikate dhe e ndërlikuar paraqitet situata për ty, po ne jemi komunistë dhe Partia e kërkon këtë prej nesh.

Pa mbaruar ai, unë e ndjeva menjëherë barrën e rëndë që po merrja mbi vete. Të them të drejtën u hutova. Qëndroja në heshtje para shokut tim dhe mundohesha t'i shpëtoja shikimit të përqëndruar të tij. Ishte një çast që nuk mund të kapërcehej me një përgjigje sa për të kaluar radhën.

— Do të mendohem, — thashë në fund dhe u ngrita. Ai e kuptoi gjendjen time dhe, pa e zgjatur, e mbyllëm me kaq takim in e parë.

Shkova në shtëpi dhe, më parë se të gjeja zgjidhjen praktike, nxora librat. Shfletova qindra faqe, konsultova disa atlase anatomike. Në ato çaste më dukej vetja student dhe jo mjek i kaq viteve siç isha. Tërë ato që dija mbi trupin e njeriut, tani më ngatërroheshin. Pas çdo ideje që më lindte, më dukej sikur fshihej një pikëpyetje tinzare që më trondiste besimin. Thosha se, po

të dështoja unë, do të rrezikohej puna e gjithë shokëve.

Me këto mendime kalova gjithë natën. Kur erdhi mëngjesi, mbylla librat dhe, si u qetësova ca, fillova rishtazi të mendoja. Ndoshta këshilla e një kolegu do të më ndihmonte mjaft. Po kjo nuk më lejohej kurrsesi. Çdo gjë duhej ta zgjidhja vetë. E pra, nga ta filloja provën? Nga ç'pjesë e trupit të gjallë duhej të kalonte plumbi, që mundësisht të dëmtonte sa më pak? Duhej të çmësohesha nga mënyra e zakonshme e arsytimit. Tani duhej të arsyetoja kështu. Ç'duhet të bëja, jo për të mbyllur një plagë, po për ta hapur?

Në vështrim të parë këto arsytetime dukeshin paradoksale. Po detyra që m'u ngarkua nuk më lejonte të hyja në qorrsokakë që mund të dëmtonin çështjen. Armiku i klasës duhej të thyhej me çdo kusht. Më shkonte mendja te populli që po terrorizohej nga bandat, te shokët që po luftonin orë e çast me armiqtë, e, mbi të gjitha kujtoja shokun tonë që endej maleve fill i vetëm. E ç'ishte një plagë fiktive para gjithë këtyre? Po ky mendim, të them të drejtën, nuk m'u qartësua menjëherë. Nuk më linin të qetë ato dreq paragjykime profesionale; sikur më pëlqente t'u jepesha ndjenjave të vockla. Kisha arritur deri në atë shkallë, sa të mendoja se më takonte mua t'i mbroja parimet e humanizmit tonë, por harroja, për një çast, se shokët tanë këto parime kishin vite të tëra që i mbronin me gjak e sakrificë.

E vërteta është se unë në fillim u hutova dhe isha i pavendosur. Këtë e kuptova mirë të nesërmen, në ballafaqimin e dytë me Faredinin. Ne të dy njiheshim prej kohësh, po në rrethanat që po takoheshim, më ngjante sikur po shihesha për herë të parë me të. Megjithatë, përzemërsia me të cilën më priti kësaj here, më bëri ta ndieja veten më të qetë se në takimin e parë.

— Hë, Kristaq, ç'bëre? Të futa në telashe, — m'u drejtua me buzë në gaz, kur u ulëm krah njëri-tjetrit në një kolltuk të gjerë.

— Mendova, — i thashë, — bile mendova gjatë.

— Shumë mirë atëherë, — ia priti ai me një zë të ngrohtë dhe më la të vazhdoja.

— Mund t'ia hapim një plagë... them t'ia hapim... në pjesën gluteale... në të ndenjurat...

Dhe mora të ndizja një cigare, i bindur se me ato që thashë, kisha gjetur të vetmen zgjidhje të mundshme. Tani ndihesha i lehtësuar nga tërë ajo barrë që më kishite shtypur e sflitur, prandaj pritja që ai ta miratonte menjëherë. Po ai, për çudinë time të madhe, nuk foli fare. Për më tepër, iu zhduk gazi nga fytyra, vetullat iu mblodhën dhe thithi disa herë cigaren. Unë, sado që u stepa pak nga kjo, prapë nuk vonova t'i shpjegoja më gjerë idenë time.

— Nuk di si ju duket juve, po unë do të thosha se glutealet janë pjesa më e sigurtë për të kryer atë që kërkon ju... Në këtë pjesë ka pak enë gjaku dhe akoma më pak nerva. Pra, dhe rreziqet janë më të vogla dhe dhembja është më e paktë...

Po ndërsa mundohesha të shpjegoja atë që kisha menduar gjithë natën, nuk di se si lexova papritur në fytyrën e tij pakënaqësi dhe një lloj shpotie për ato që po thosha.

— Jo, jo, doktor, — tha ai me një ton të prerë, gati të rreptë, — nuk e ke menduar mirë. Ke parë vetëm anën profesionale... Shoku ynë nuk do ta pranonte kurrë këtë zgjidhje.

— Si? — u hodha unë i habitur e i prekur njëkohësisht. — E pse, ç'të keqe ka këtu?

— Kjo është menduar e tëra keq, — ma ktheu ai i vendosur, megjithëse u përpoq ta zbuste pak tonin. — Prit, mos u ngut, ta shpjegoj unë. Pikësëpari, duhet ta dish se zgjidhja që propozon ti, do të thotë t'i hapim shokut tonë një plagë turpi. Pa mendo njëherë se ç'te lashe do t'i krijonte një plagë në një vend të tillë! Kjo do ta prezantonte si frikacak. Burri goditet ballë për ballë me armikun, dhe jo duke i kthyer kurrizin. E kupton, pra, se ç'pasoja të këqija morale mund të sillte?! Bile, mund të ngjallë dhe dyshime, kur ai ka kaq nevojë për prestigj dhe besim. Pra, ai duhet të shkojë tek ata si njeri që është armiqësuar e gjakosur keqas me ne, me një plagë që ta mbush mendjen vërtet e jo në prapanica!

Pas këtyre arsyetimeve, unë e humba dhe për një kohë kujtova se nuk do të kishte rrugëdalje. Të gjitha ato që thoshte Faredini ishin të drejta, po nuk e merrja dot me mend se, veç glutealeve, në ç'vend tjetër mund të hapej një plagë pa rreziqe.

— Nuk di ç'të them, — ngrita supet duke u përpjekur të mposhtja nervozizmin që më kapi në befasi. Dhe, të them të drejtën, nuk di si do të isha sjellë, po të mos më qëndronte përballë aq e qetë dhe besimplotë fytyra e tij.

— Unë të kuptoj shumë mirë, doktor, — tha ai pas një heshtjeje. — E ke pasur të vështirë... Vështirë e kemi dhe ne, s'do mend! Duhet që armiku të mos dyshojë për asgjë dhe, njëkohësisht, shokun tonë ta lehtësojmë sa më shumë në detyrën e rëndë!

— E si mund ta lehtësojmë? — shpërtheva unë padashur. — Plaga mbetet plagë, kudo qoftë në trup. Po rreziku më i vogël paraqitet aty ku thashë unë.

Ai më buzëqeshi me pamjen e një njeriu që ka bindje në mendimin e tij dhe më tha me zë të qetë:

— Atë zgjidhje e hodhëm poshtë, apo jo? E thamë, që në lojën që po bëjmë ka shumë rëndësi se në ç'objekt të trupit është plaga. Ja, për shembull një plagë në gjoks, do të ishte një ndihmë e madhe për Martinin. Kjo do ta nderonte para armiqve, do të ngjallte besimin e tyre...

— Po kjo është krejtësisht e pamundur, — qesha unë, jo pa një farë triumfi. — Plaga në gjoks do të thotë ta vrasësh me dorën tënde!

Megjithatë entuziazmi im nuk e pati të gjatë. Shpejt e kujtova se kisha marrë për kot. Faredini ndezi cigaren që i ishte shuar në mes të gishtërinjve dhe e thithi i menduar.

— Edhe ne jemi shqetësuar gjithë këto ditë, — tha ai, i tërhequr nga një mendim i rëndësishëm. — po shkuam me shpresë se mos gjeje ti ndonjë zgjidhje më të mirë. Jam i bindur se, po të të linim kohë, do ta gjeje këtë zgjidhje, po koha s'na premtton fare. Mendo që ai baret nëpër male dhe pret përgjigjen tonë.